

Læselyst på dansk grund

AF HENRIETTE ROMME LUND, PH.D.-STUDERENDE, KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE OG AARHUS UNIVERSITET, DPU

Danmark har en egen tradition for at gennemføre læsevaneundersøgelser, og i praksis og på politisk niveau er der ofte stor opmærksomhed på andelen af hyppige læsere. Fald og stigning i disse anses som et tegn på læselystens "tilstand". Det er derfor interessant at se på, hvordan andelen har udviklet sig over tid. Sammenligner man udviklingen i undersøgelser fra 1980 til 2022, ser det ud til, at der generelt var flere hyppige læsere i 1980, men at andelen derefter er stabil.

Danmark har en egen tradition for at undersøge elevers læselyst og læsevaner. Det sker primært via spørgeskemaer. Modsat de internationale læseundersøgelser, PISA og PIRLS, bliver undersøgelserne ikke foretaget af de samme organisationer eller med et fast interval. Derimod initieres de i forskellige regi og gennemføres med varierende mellemrum.

Den første danske læsevaneundersøgelse blev publiceret i 1918. Siden fulgte mange andre – typisk kommunale eller amtslige – undersøgelser. I det følgende fremhæves seks nationale læsevaneundersøgelser. De er publiceret fra 1980 til 2022. Fem af dem har fokus på 3.-6. klassetrin. Den seneste undersøgelse fra 2022 har fokus på 5.-8. klassetrin. Undersøgelserne er interessante, da de undersøger et enslydende spørgsmål vedrørende hyppighed af boglæsning i fritiden. Det gør det muligt at sammenligne fund og få indsigt i udviklingen i andelen af hyppige læsere over tid.

Seks læsevaneundersøgelser

Æren for at gentage spørgsmål på tværs af læsevaneundersøgelser kan tilskrives professor Torben Weinreich, leder af det daværende Center for Børnelitteratur ved Danmarks Pædagogiske Universitet. I 1996 udkom hans undersøgelse *Bøger kan brænde: rapport om børn og bøger i skole og fritid*, der inddrog et spørgsmål om, hvor hyppigt eleven læste bøger i sin fritid. Spørgsmålet var blevet stillet 16 år tidligere, i 1980, i undersøgelsen *Kulturens børn* initieret af Kulturministeriet, og det kom herefter til at indgå i nye læsevaneundersøgelser.

I 2000 indgik det i Center for Børnelitteraturs læsevaneundersøgelse, *Børn læser bøger – læsevaner, læsefærdighed, højtlesning*. Herefter skulle der gå 14 år, inden spørgsmålet atter blev undersøgt hos elever på 3.-6. klassetrin. Det skete i Stine Reinholdt Hansens ph.d.-afhandling, *Når børn vælger litteratur* (2014).

I 2018 udkom læsevaneundersøgelsen *Børns læsning 2017. Overblik og indblik* initieret af organisationen Tænketanken Fremtidens Biblioteker. I den blev læsehyppighed sammen med elevernes øvrige læse-, medie- og biblioteksbrug undersøgt hos elever på 3.-7. klassetrin. I 2022 blev den opfulgt af en ny undersøgelse: *Børn og unges læsning 2021*. Denne gang med fokus på elever på

5.-8. klassetrin. I begge undersøgelser deltog over 8.500 elever. Det gør dem til de største af de danske undersøgelser.

Hyppige læsere fra 1980 til 2021

I de seks præsenterede læsevaneundersøgelser defineres hyppige læsere som elever, der enten har angivet, at de læser "næsten hver dag" eller "mindst flere gange om ugen". De to svarkategorier danner sammenlagt kategorien hyppige læsere, hvilken vi ser nærmere på i det følgende.

Hyppige læsere fordelt på klassetrin

Spørgsmål:

Hvor ofte læser du bøger i din fritid (ikke lektier)? (stillet i 2022)

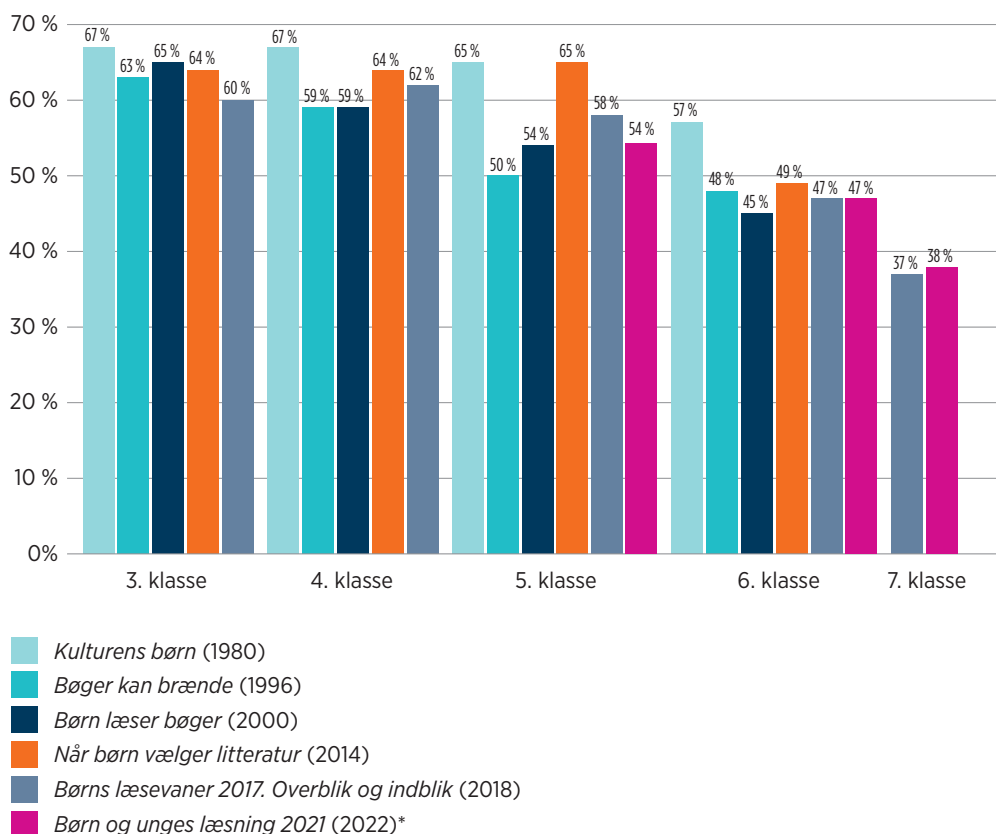
Hvor ofte læser du bøger i fritiden? (ikke lektier) (stillet i 2014 og 2018)

Hvor tit læser du en bog i din fritid? (ikke lektier) (stillet i 2000)

Hvor tit læser du i en bog i fritiden? (stillet i 1996 og 1980)

Svarprocenter:

Defineret ved andelen af elever, der læser "næsten hver dag" eller "mindst flere gange om ugen".

* 8. klasse er ikke medtaget i tabellen, da der ikke er sammenligningsgrundlag fra tidligere undersøgelser.

Læsehypighed hos danske elever. Sammenligningen baserer sig på andelen af hyppige læsere formidlet i seks undersøgelser.

Sammenligner man undersøgelsen fra 1980 med den fra 1996 er der generelt set flere elever i både 3., 4., 5. og 6. klasse, der kan betegnes som hyppige læsere. Mellem de to undersøgelser kan der altså registreres et fald. Eller sagt på en anden måde: Andelen af hyppige læsere var større i 1980, end den var i 1996.

Fra 1996 og frem til 2021 ser andelen af hyppige læsere på alle klassetrin ud til at være relativt stabil. Med en enkelt undtagelse ser den hverken ud til at stige eller falde markant.

6. klasse er det klassetrin, hvor andelen af hyppige læsere er mest stabil. I 1996 udgør andelen 48 %, i 2000 er den 45 %, i 2014 er den 49 %, og i 2018 og 2021 er den 47 %.

5. klasse er det klassetrin, hvor andelen af hyppige læsere varierer mest på tværs af de fem undersøgelser. Fra at udgøre 65 % i 1980 falder andelen til 50 % i 1996, og hvorefter den stiger til 54 % i 2000. I 2014 er den 65 %. Herefter sker der et mindre fald til 58 % i 2018 og til 54 % i 2022.

I alle seks undersøgelser er andelen af hyppige læsere størst i 3. klasse og lavest i 6. klasse. Når undersøgelserne sammenlignes, viser de altså en generel tendens til, at andelen af hyppige læsere falder, i takt med at eleverne bliver ældre.

I undersøgelserne fra 1996 og 2000 er faldet særlig stort mellem 4. og 5. klassetrin. I undersøgelserne fra 2014, 2018 og 2022 har det rykket sig til at være særligt stort mellem 5. og 6. klassetrin.

Afsluttende skal det siges, at undersøgelserne er gennemført på forskellige tider af året og i forskellige regi. Antallet af deltagende elever har varieret, og undervejs har spørgsmålet vedrørende boglæsning i fritiden ændret sig en smule: I undersøgelserne fra 1980 og 1996 lød det: Hvor tit læser du i en bog i fritiden? I undersøgelsen fra 2000 lød det: Hvor tit læser du en bog i din fritid (ikke lektier)? I undersøgelserne fra 2014 og 2018 var det: Hvor ofte læser du bøger i fritiden (ikke lektier)?

Dette kan have betydning for elevernes svar, påvirke fund og knytte usikkerheder til en sammenligning, hvilket er nødvendigt at have in mente. Interessant er det dog, at sammenligningen markerer en stabilitet i andelen af hyppige læsere. Det danner en kontrast til fundene angående lav grad af læselyst, som dansk deltagelse i de internationale læseundersøgelser PISA 2018 og PIRLS 2016 har vist. Det er endvidere opsigtsvækkende set i relation til det aktuelle og øgede medieudbud, herunder de mange digitale platforme, der ligesom den analoge bog tilbyder mulighed for underholdning og viden.

Links

Hent en oversigt over danske læsevaneundersøgelser på: <https://library.au.dk/materialer/saersamlinger/boernebogsamlingen/faglitteratur/udenfor-menu/laesevaner/>